

S. VARGA PÁL

Laudációk a 2023. évi Kölcsey-emlékplakett kitüntetettjeiről

Berkesi Sándor

Tisztelt Miniszterelnök Úr, Miniszterelnök-helyettes Úr, Államtitkár Úr,
Főtiszteletű Püspök Urak, tisztelt ünneplő gyülekezet,

Berkesi Sándor két évvel azelőtt lett a Református Kollégium Gimnáziumának énektanára, hogy én diákként odakerültem. Több mint ötven éve ennek, de arra élénken emlékszem, hogy az ének-zene volt az egyik legnehezebb, legkomolyabb tantárgy. Ma úgy fogalmaznék: ha valamiért érdemes volt az 1970-es években a Refibe járni, azért biztosan, hogy Berkesi Sándor legyen az ember énektanára. Nemcsak kérlelhetetlen szakmai igényessége miatt, amelynek tanítványai átlagon felüli zenei műveltségüket köszönhetik, hanem mert Berkesi tanár úr személyiségében valami egészen különös módon ötvöződött a szigor a derűvel és humorral, s áradt belőle a diákjai iránti szeretet.

Nem tisztem megvonni gazdag életművének mérlegét, de – ismét személyes emlékeimre hagyatkozva – kivételes teljesítménynek tartom, hogy a mégoly nagy múltú, ám mégiscsak amatőr iskolai kórusból, a Kollégiumi Kántusból rövid idő alatt nemzetközi híró, professzionális együttest varázsolt – ami a kórus eredeti, gyülekezeti szerepére is áldásosan hatott vissza. Boldog vagyok, hogy átélhettem a kezdetek, a hőskor felívelő időszakát – még ha a nemzetközi siker kibontakozását, a lemezek készültét már csak kívülről szemlélhettem is.

Mindig éreztük, hogy személyiségének varázsa mögött a hit, a református hagyomány iránti elkötelezettség áll fedezetül. Pályája gerincét is egyházzenei tevékenysége képezi. Kórusvezetőként nemcsak a Kántus élén töltött be kulcsszerepet; 2015 óta a Sárospataki Református Kollégium vegyeskarának is vezető karnagya. A határon túli magyar reformátusság iránti elkötelezettségét mutatja, hogy éveken át vezette a szlovákiai Fiala Reformátusok Szövetségének kamarakórusát, illetve a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem vegyeskarát. Ez az elkötelezettség munkásságának másik központi területén, a kántorképzésben is megmutatkozik. Ha mindjárt Debrecenbe kerülése után belépett az országos református kántorképzés szolgálatába, ké-

sőbb nemcsak a Tiszáninneni, de a Királyhágómelléki Egyházkerület tanfolyamának újraindításában is részt vett, Székelyudvarhelyen pedig 2015-től szervez regionális kántorképzőt.

Egyházi aktivitásának sokszínűségét mutatja, hogy tanított vendégtanárként a Nagykőrösi Református Tanítóképzőben, a Sárospataki Református Teológián és a nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetemen, 1999-től 2016-ig pedig a Tiszántúli Református Egyházkerület és a Református Kollégium egyházzenei igazgatója volt.

E rövid laudáció nem enged teret szerteágazó munkásságának részletes ismertetésére, de nem hagyhatjuk említés nélkül világi tevékenységét sem, legyen szó akár konzervatóriumi tanári munkájáról, akár az Orvostudományi Egyetem vegyeskarának vezetéséről, vagy a Kodály Kórusban betöltött szerepéről; mindez arról tanúskodik, hogy Berkesi Sándor hű maradt az intéshez, mely szerint „elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket”.

Berkesi Sándor így szól a Kollégiumról egy 2005-ös interjúban: „A Református Kollégium falaiból áradó erőt érzékelve átéreztem, milyen lehetett diákként ide járni. Milyen hatással volt a korábbi időkben a Kollégium a kor költőire, íróira, politikusaira. Ehhez a lelki háttérhez szerettem volna hozzáadni a szakmaiságot.”

Karnagy úr, sok egyéb mellett, a Liszt-, a Kossuth- és a Szenci Molnár Albert-díj kiüntettese, Debrecen díszpolgára. A Kölcsey Társaság a maga szerény módján, a Kölcsey-emlékplakett adományozásával abbéli örömét szeretné kifejezni, hogy Kölcsey Ferenc, aki a Kollégium falaiból áradó erőnek köszönhetette, hogy a magyar református kultúra egyik csúcsteljesítményét alkotta meg, méltó folytatójára talált Berkesi Sándor személyében.

Varnus Xavér

Varnus Xavér nagyon fiatalon, 1977-ben kezdte művészi pályafutását; előbb a budapesti Szent László-, majd a Szent Terézia-templom orgonistája lett. 1983-ban a kanadai Torontóba költözött; 1983 és 1989 között is templomi orgonista volt, ezúttal Torontóban, Montréalban és Quebecben. Ottani elismertségét jelzi, hogy három éven át a kanadai Orgonatársaság elnöke volt. 1989-ben feladta állandó foglalkozását, és megkezdte koncert-körútjait – európai, azon belül is leginkább kelet-németországi helyszínekkel. Azóta a világ összes jelentős orgonáján koncertezett már: Bach lipcsei Tamás-templomában, a washingtoni és a Canterbury-i székesegyházban, Párizs három főtemplomában, a Notre-Dame-ban, a St-Sulpice-ben és a St-Eustache-ban, a Berlińi Dómban, valamint a világ második legnagyobb hangszerén, a philadelphiai Wanamaker-orgonán. Bár repertoárján klasszikus orgonaművek is szerepelnek, hírnevét kivételes improvizációs képessége alapozta meg. Magam is fültanúja voltam vagy két évtizeddel ezelőtt, hogy a Debreceni Egyetem díszudvarában tartott koncertjén a közönségtől kért magyar népdaltémát – valaki a *Tavaszi szél vizet áraszt...* kezdetű népdalt ajánlotta, s Xavér fergegetes improvizációba kezdett.

Egyházzenei kapcsolatai sem szakadtak meg; rendszeresen tartott koncerteket refor-

mátus és katolikus templomokban, zsinagógákban, Szentgotthárdtól Szatmárcsekéig – a debreceni Református Nagytemplomban is –, egyházzenei zenészekkel együttműködve. Itt, Szatmárcsekén több mint egy évtizede vesz részt a Magyar Kultúra Napjának ünnepein, és tiszteli meg az alkalmat orgonajátékával.

A magyar zenei életben is hosszú ideig jelen volt; 1992 és 2009 között rendszeresen moderált zenei műsorokat a magyar rádióban és televízióban, az 1990-es években négy évig a Zalaegerszegi Orgonafesztivál igazgatója volt. 2006-tól 2009-ig a budapesti Művészetek Palotájának volt első orgonistája; maradandó emlék, amikor ebbéli minőségében a Bach-adaptációi révén világhírűvé vált dzsezz-zongoristával, Jacques Loussier-vel adott közös koncertet 2009-ben. Négy évvel később hasonló koncerten lépett fel a legendás dzsezz-hegedűművésszel, Lajkó Félixszel is.

Varnus Xavér orgonaművészként, íróként és médiaszemélyiségként egyaránt rengeteg tett az orgonazene népszerűsítéséért. A Jegy.hu adatai szerint pályafutása során háromezer koncertet adott, ezekre hatmillióan vettek jegyet; 53 hanglemeze, hatvan koncertfilmje és öt könyve jelent meg. YouTube-felvételeit ezidáig 32 millióan nézték meg, a SONY által kiadott, négyszeres platinalemezű CD-je (*Raveltől Vangelisig*, 2007) pedig minden idők legnagyobb példányszámában eladott orgonalemeze lett.

Bár Varnus Xavér a mai ünnepeken külföldi koncertturnéja miatt nem tud jelen lenni, képzetesen is nagy tisztelettel nyújtjuk át neki a Kölcsey Társaság emléklapoktétjét, megköszönve ezzel szatmárcsekei látogatásait.

Szatmárcseke, református templom (fotó: Sipos László)